

Controle dierenwelzijn in het slachthuis

Hoefdieren

Handleiding bij de checklist

I. AFLADEN EN DE WACHTRUIMTE

1. De laad- en losvoorzieningen voorkomen dat dieren vallen en zich verwonden.

Als het slachthuis beschikt over voorzieningen om de dieren uit te laden, moeten die een stevig loopvlak hebben en zo nodig een bescherming aan de zijkanten zodat de dieren er niet afvallen. De bruggen, vlonders en loopplanken moeten voorzien zijn van zijwanden, relingen of andere inrichtingen die verhinderen dat de dieren eraf vallen. De vlonders voor het in- en uitladen moeten de grond raken en mogen zo weinig mogelijk hellen.

2. De drijfgangen voor de dieren moeten zo zijn aangelegd dat het gevaar voor verwonding zo klein mogelijk is en dat gebruik kan worden gemaakt van het kudde-instinct.

De constructie en het onderhoud van de vloeren zijn zodanig dat het risico dat dieren uitglijden, vallen of letsel aan hun poten oplopen, zoveel mogelijk beperkt is.

Hokken, drijfgangen en looppaden zijn zodanig ontworpen en gebouwd dat de dieren zich middels hun normale loopgedrag en zonder afleiding vrij in de gewenste richting kunnen bewegen. Varkens of schapen moeten naast elkaar kunnen lopen, behalve op de looppaden die naar de fixatie-uitrusting leiden.

3. De dieren worden zo snel mogelijk na aankomst uitgeladen en vervolgens zonder onnodige vertraging geslacht. De welzijnsomstandigheden van elke zending dieren worden systematisch bij aankomst beoordeeld om de prioriteiten in kaart te kunnen brengen.

De welzijnsomstandigheden van elke zending dieren worden systematisch bij aankomst beoordeeld door de functionaris voor het dierenwelzijn of door een persoon die rechtstreeks aan die functionaris rapporteert om de prioriteiten in kaart te kunnen brengen, met name door te bepalen welke dieren specifieke welzijnsbehoeften hebben en welke maatregelen hiervoor moeten genomen worden. Dit betekent dat er enkel dieren mogen aangeleverd worden als er een personeelslid van het slachthuis aanwezig is om deze te ontvangen. Deze persoon moet bekwaam zijn om de toestand van de dieren te beoordelen en maatregelen te nemen indien nodig. Het afladen en achterlaten van dieren in een slachthuis waar niemand aanwezig is, is bijgevolg niet toegelaten.

4. Bij het slachten wordt voorrang verleend aan dieren met welzijnsproblemen, niet-gespeende dieren, melkvee en vrouwelijke dieren die tijdens het transport hebben geworpen. Indien dit niet mogelijk is worden maatregelen getroffen om hun lijden te verlichten.

Als het niet mogelijk is om deze dieren voorrang te verlenen wordt het melkvee gemolken met tussenpozen van maximum 12 uur, worden er adequate voorzieningen getroffen voor het zogen en welzijn van pasgeboren dieren en worden dieren in containers van drinkwater voorzien.

5. Dieren die niet kunnen lopen, worden niet naar de slachtplaats gesleept maar worden ter plaatse gedood.

Het verplaatsen van dieren die niet kunnen lopen door middel van bv. een rijdend platform is niet toegelaten. Deze dieren moeten ter plaatse bedwelmd en gekeeld worden. Uitzonderlijk kan een dier na bedwelming over een korte afstand verplaatst worden, bv. om te vermijden dat een dier moet gekeeld worden in een drijfgang of een wachthok tussen andere dieren. Maar hierbij dient de maximale tijdsduur van 15 seconden tussen de bedwelming en de keling gerespecteerd te worden en moet er geverifieerd worden dat de dieren geen tekenen van bewustzijn of gevoeligheid vertonen in de periode gelegen tussen het eind van het bedwelmingsproces en hun dood. Indien dit toch zou gebeuren dienen de dieren opnieuw bedwelmd te worden.

Er wordt ook toegelaten dat dieren na de bedwelming verplaatst worden indien de toegepaste bedwelming de onmiddellijke dood veroorzaakt, zoals in het geval van een elektrische kop-tot-lichaamsbedwelming.

6. Indien nodig worden dieren geïsoleerd. Hiervoor zijn isolatiehokken beschikbaar.

Elke dag dat het slachthuis operationeel is, worden er, voordat er dieren arriveren, isolatiehokken in gereedheid gebracht die onmiddellijk beschikbaar zijn voor dieren die speciale zorg nodig hebben.

7. De toestand en gezondheid van de ondergebrachte dieren worden periodiek gecontroleerd.

De toestand en gezondheid van de dieren op een onderbrenglocatie worden periodiek geïnspecteerd door de functionaris die verantwoordelijk is voor het welzijn van dieren of door een persoon die over de benodigde vakbekwaamheid beschikt. Als er in de wachthokken dieren worden aangetroffen in een slechte toestand waarvoor geen maatregelen worden genomen, is dit een teken dat deze controle niet of niet naar behoren wordt uitgevoerd.

8. Het slachthuis beschikt over voldoende hokken die bescherming bieden tegen ongunstige weersomstandigheden.

Slachthuizen moeten beschikken over voldoende hokken die bescherming bieden tegen ongunstige weersomstandigheden (neerslag, wind en zon) om de dieren naar behoren onder te brengen. Indien slachthuizen openlucht-onderbrengvoorzieningen hebben zonder natuurlijke beschutting of schaduw, wordt er een passende bescherming tegen slecht weer gebouwd. Indien zulke bescherming ontbreekt, worden deze onderbrengvoorzieningen niet gebruikt bij slecht weer.

9. De wachthokken zijn veilig en voorzien van anti-slipvloeren. Er is een adequate ventilatie, voldoende licht en de dieren kunnen niet ontsnappen.

De dieren glijden niet uit en kunnen zich niet aan de wanden of de vloer van het hok verwonden. Er is voldoende licht om de dieren grondig te kunnen inspecteren. Dit kan ook door middel van mobiele lichtbronnen.

Ventilatiesystemen zijn zodanig ontworpen, geïnstalleerd en onderhouden dat het welzijn van de dieren continu is gewaarborgd; hierbij wordt rekening gehouden met het verwachte scala aan weersomstandigheden. Indien er gebruik gemaakt wordt van mechanische ventilatie, moeten er een waarschuwingssysteem en noodvoorzieningen aanwezig zijn in het geval van een storing of uitval van die mechanische ventilatie.

10. Elk dier dient over voldoende ruimte te beschikken om op te kunnen staan, te gaan liggen en, met uitzondering van apart gehouden vee, rond te draaien.

Er bestaan geen wettelijke oppervlakenormen voor wachthokken. De oppervlakenormen uit de transportverordening 1/2005 gelden hier als het absolute minimum. Bij voorkeur wordt meer ruimte voorzien. Een overbezetting om het opspringen van runderen te voorkomen is niet toegelaten.

11. Als er dieren aangebonden worden gebeurt dit op een correcte wijze.

Dieren mogen in geen geval aan horens, gewei, neusringen of met samengebonden poten worden aangebonden. Wanneer de dieren moeten worden aangebonden, moeten de gebruikte touwen, of andere middelen sterk zijn zodat ze niet breken en lang genoeg zijn opdat de dieren kunnen gaan liggen, eten en drinken. Er mag geen risico van wurging of verwonding bestaan en de dieren moeten snel kunnen worden losgemaakt.

12. Op ieder hok wordt zichtbaar de datum en tijdstip van aankomst vermeld en het aantal dieren dat het maximaal kan bevatten.

Op ieder wachthok moet een vermelding aanwezig zijn van het aantal dieren dat het hok maximaal kan bevatten, alsook de datum en het tijdstip van de aankomst van de dieren die erin aanwezig zijn. Als het moeilijk is om deze vermelding op de wachthokken zelf aan te brengen wordt aanvaard dat er in de stal een krijtbord/whiteboard/scherm aanwezig is waarop de stalindeling staat afgebeeld en waarop het maximale aantal en de datum en tijdstip van aankomst van de dieren wordt vermeld. Dit bord moet duidelijk zichtbaar zijn voor al het personeel. Het is de bedoeling dat kan aangetoond worden hoe lang een bepaald lot of dier in de stallen aanwezig is.

13. De dieren in de wachthokken hebben toegang tot drinkwater.

Alle dieren in de wachthokken moeten op elk moment toegang hebben tot drinkwater.

14. Dieren die niet binnen de 12 uur na aankomst worden geslacht, worden voorzien van voeder en strooisel.

Een rubberen mat mag gebruikt worden i.p.v. strooisel op voorwaarde dat alle dieren erop kunnen liggen.

15. Het is verboden:

- a) de dieren te slaan of te schoppen;
- b) op een bijzonder gevoelig deel van het lichaam op zodanige wijze druk uit te oefenen dat het de dieren onnodige pijn of onnodig lijden berokkent;
- c) de dieren bij kop, oren, horens, poten, staart of vacht op te tillen of voort te trekken, of ze zodanig te behandelen dat het hun pijn of vermijdbaar lijden berokkent;
- d) prikstokken of andere puntige voorwerpen te gebruiken;
- e) de staarten van dieren om te draaien, te verbrijzelen of te breken of de dieren in de ogen te grijpen;
- f) de elektrische veedrijver op niet-correcte wijze te gebruiken.

De elektrische veedrijver mag enkel gebruikt worden bij volwassen runderen en varkens. Als de prikkelaar gebruikt wordt mogen de schokken enkel toegediend worden op de spieren van de achterpoten en mogen ze niet langer duren dan 1 seconde. Tussen het toedienen van twee schokken moet er minstens 5 seconden verstrijken. Als een dier na het toedienen van 2 schokken nog steeds niet reageert, ook al heeft het voldoende plaats om zicht voort te bewegen, moet nagegaan worden waarom dit dier niet verder wil of kan i.p.v. schokken te blijven geven.

16. De elektrische veedrijver wordt zo weinig mogelijk gebruikt.

Dieren moeten voortgedreven worden aan hun eigen tempo. Omdat het gebruik van een elektrische prikkelaar een negatieve impact heeft op het welzijn van de dieren moet het gebruik ervan zoveel mogelijk worden vermeden. Het gebruik moet ook beperkt blijven tot de volgende gevallen:

- om dieren verder te drijven in de laatste 10 meter voor de bedwelming, of
- als het gaat om een gevaarlijk dier waarbij een risico bestaat op een schending van de fysieke integriteit van personen.

Een gebruik van de prikkelaar bij meer dan 10 % van de dieren van een lot wordt als systematisch beschouwd en dit is een overtreding. Om een systematisch gebruik van de prikkelaar te vermijden mogen de personeelsleden deze niet continu in de hand houden, aangezien dit automatisch tot overgebruik leidt. De prikkelaar mag enkel in de hand genomen worden als er nood aan is en dient daarna weer opzij gelegd te worden.

Er moet nagegaan worden of er een prikkelaar aanwezig is en waar deze zich bevindt. Betreft het een mobiele prikkelaar of is de prikkelaar vastgemaakt zodat deze enkel over een bepaald gedeelte kan gebruikt worden (vb. dieren in de fixatiebox drijven)? Er moet nagevraagd worden wie deze prikkelaar gebruikt en op welke manier deze gebruikt wordt.

17. In het algemeen wordt de dieren elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden bespaard.

III. BEDWELMING

1. De dieren worden voor het slachten bedwelmd volgens een toegelaten methode.

(Voor het ritueel slachten van volwassen runderen geldt nog een uitzondering: hier mag nog post-cut stunning toegepast worden). Methoden die niet de onmiddellijk dood tot gevolg hebben (eenvoudige bedwelming), worden zo spoedig mogelijk gevolgd door een methode die de dood garandeert, zoals verbloeding.

Zie bijlage I van de verordening voor de lijst van toegelaten methoden.

Bij elektrische bedwelming moet de verbloeding gebeuren binnen de 15 seconden. Bij gebruik van een penschiettoestel dient dit binnen de 60 seconden te gebeuren. Bij CO₂-bedwelming is de aanbeveling dit binnen de 30 seconden te doen.

2. De bedwelming brengt het dier in een staat van volledige bewusteloosheid en de toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden.

De bedwelming moet correct uitgevoerd worden.

Het kan altijd gebeuren dat er eens een dier minder goed bedwelmd is. Als dit herkend wordt en er correct opgetreden wordt, is er geen probleem. Dan hoeft dit punt niet op non-conform gezet te worden. Als er echter systematisch dieren zijn die niet goed bedwelmd zijn, is er wel een probleem en is dit punt niet-conform.

Mechanische bedwelming

Bij mechanische bedwelming wordt de bedwelming veroorzaakt door de krachtige impact van een voorwerp met de schedel, meestal het voorhoofd.

De mechanische bedwelmingmethode die in de slachthuizen gebruikt worden is het penetrerend penschiettoestel, waarbij ook hersenweefsel vernietigd wordt. Het niet-penetrerend penschiettoestel is enkel toegelaten voor pluimvee, konijnen en herkauwers van < 10 kg.

De meeste problemen met penschiettoestellen zijn veroorzaakt door een slecht onderhoud of vochtige patronen. Een goed onderhoud van het materiaal is dus uitermate belangrijk.

Dieren die correct bedwelmd zijn vertonen volgende tekenen:

- Onmiddellijke collaps
- Apnee
- De tong is slap en hangt naar buiten
- Onmiddellijke aanzet van tonische krampen.
- Bij runderen worden de ledematen eerst gebogen en na een 5-tal seconden worden de voorpoten gestrekt. Bij varkens is er een sterke tonische fase die na een aantal seconde overgaat in een hevige klonische fase.

- Geen respons op een pijnlijke stimulus
- Geen vocalisatie
- De ogen staren recht voor zich uit. Geroteerde ogen wijzen op een onvoldoende bedwelming.
- Geleidelijke pupildilatatie

Dieren kunnen in de klonische fase de ledematen bewegen terwijl ze toch goed bedwelmd zijn. Het hoofd en de nek moeten echter bewegingsloos zijn. Het vertonen van een oprichtingsreflex wijst op een onvoldoende bedwelming.

Elektrische bedwelming

Elektrische bedwelming kan gebeuren via de kop van het dier of via de kop en het lichaam. Als de bedwelming alleen via de kop gebeurt wordt er een elektrische stroom door de hersenen gejaagd. Dit veroorzaakt een tonische en klonische fase zoals bij een gegeneraliseerde epilepsieaanval. Bij de kop-lichaam methode wordt gelijktijdig met of na de stroomstoot door de kop een stroomstoot door het hart gegeven, wat leidt tot ventriculaire fibrillatie en eventueel de dood.

Voor een geslaagde elektrische bedwelming is het van belang dat:

- de elektroden in de juiste positie staan
- de elektroden proper zijn
- er een goed contact is
- het contact met de elektroden lang genoeg is
- de stroomsterkte hoog genoeg is.

Elektrische bedwelming is vaak van korte duur, wat het uitermate belangrijk maakt dat het dier onmiddellijk na de bedwelming gekeeld wordt.

Elektrische bedwelming van varkens, schapen en geiten

De elektrische bedwelming kan manueel uitgevoerd worden door gebruik te maken van een tang met aan weerszijden elektroden of met behulp van een geautomatiseerde installatie.

De minimale stroomsterkte voor de elektrische bedwelming van varkens is 1,30 A., bij schapen en geiten is dit 1,00 A. De wol van de schapen kan een goed elektrisch contact bemoeilijken. Daarom moeten er aangepaste elektroden gebruikt worden (elektroden met pinnen).

Kenmerken van een geslaagde bedwelming:

- Onmiddellijke collaps
- Onmiddellijke aanzet van tonische krampen, na enkele seconden gevolgd door ongecontroleerde bewegingen
- Apnee
- Opwaartse rotatie van de ogen

- Pupildilatatie
- Nystagmus is mogelijk
- Geen reactie op een pijnlijke stimulus

Bij het gebruik van elektrische verdoving is de corneareflex geen betrouwbare indicator, aangezien in de eerste fase van de verdoving de dieren oogbewegingen kunnen vertonen terwijl ze toch buiten bewustzijn zijn. Het knipperen met de ogen op een natuurlijke manier of gerichte oogbewegingen wijzen wel op een terugkeer naar bewustzijn, net zoals een ritmische ademhaling, vocalisatie en pogingen om het hoofd op te richten.

Gasbedwelming

Varkens mogen bedwelmd worden met CO₂ (minimum 80 %), inerte gassen, of een mengsel van CO₂ en inerte gassen (tot 40 % CO₂).

Kenmerken van een geslaagde bedwelming:

- Gedilateerde pupillen
- Geen ritmische ademhaling
- Geen respons op een pijnlijke stimulus
- Complete relaxatie karkas

Naar adem happen kan kort aanwezig zijn bij varkens (gaspings). De cornea-reflex kan bij een klein gedeelte van de varkens toch aanwezig zijn, ook al zijn de dieren buiten bewustzijn. Het knipperen met de ogen op een natuurlijke manier of gerichte oogbewegingen wijzen wel op een terugkeer naar bewustzijn, net zoals een ritmische ademhaling, vocalisatie en pogingen om het hoofd op te richten.

3. Het personeel gaat na of de dieren voldoende bedwelmd zijn vooraleer verder te gaan.

Het personeel dat de dieren bedwelmt, optakelt of doodt moet in staat zijn de tekenen te herkennen van een mislukte bedwelming of een mogelijke terugkeer naar bewustzijn te herkennen. In dit geval dienen ze de nodige maatregelen te nemen en de functionaris voor het dierenwelzijn op de hoogte te brengen als het probleem zich blijft voordoen.

4. Indien een dier nog bij bewustzijn blijkt te zijn, wordt dit onmiddellijk opnieuw bedwelmd.

Het dier kan opnieuw bedwelmd worden via dezelfde methode als de eerste of een andere methode, maar dit moet onmiddellijk gebeuren.

5. Er worden geen verdere handelingen gesteld met dieren die nog bij bewustzijn zijn.

6. Post-cut stunning gebeurt enkel voor de rituele slachting van volwassen runderen en wordt onmiddellijk na de keelsnede toegepast.

Om post-cut stunning onmiddellijk te kunnen toepassen moeten er 2 personen zijn, een om te snijden en een om onmiddellijk daarna te bedwelmen.

7. De operator zorgt ervoor dat alle apparatuur voor het fixeren of bedwelmen van dieren onderhouden en gecontroleerd wordt volgens de instructies van de producent door personen die daartoe specifiek zijn opgeleid.

Dit geldt zowel voor de vaste apparatuur als voor de reserve-apparatuur. De operator moet hiervan een onderhoudsregister bijhouden dat minstens een jaar bewaard wordt. Dit hoeft niet telkens opgevraagd te worden, enkel indien er een vermoeden is dat het onderhoud niet correct gebeurt.

8. Er is onmiddellijk gebruiksklare reserve bedwelmingapparatuur beschikbaar.

Er is zowel geschikte apparatuur beschikbaar om dieren buiten de installaties te bedwelmen (bijvoorbeeld in de vrachtwagen, bij het uitladen) als bij defect van bedwelmingapparatuur. Dit kan uiteraard hetzelfde toestel zijn. De reserve-apparatuur moet goed onderhouden worden.

9. Wanneer het bedwelmen, het aanhaken, het ophangen en het laten verbloeden van de dieren door één persoon worden uitgevoerd, moet die persoon al deze handelingen achtereenvolgens bij één dier hebben uitgevoerd voordat hij met de uitvoering daarvan bij een ander dier begint.

10. Gebruikte bedwelmingmethode:

A. Mechanische methoden

- a) Penetrerend penschiettoestel: ja/nee
- b) Post-cut stunning: ja/nee

B. Elektrische bedwelming

- a) Elektrische bedwelming (uitsluitend kop): ja/nee
- b) Kop-hart: ja/nee

Noteer de elektrische parameters: stroomsterkte, frequentie, spanning en tijd

11. Bij gebruik van elektrische bedwelming is de stroomsterkte voldoende.

Minimale stroomsterkte

Diersoort	Bedwelming via de kop	Kop-lichaambedwelming
runderen < 6 maanden	1,25 A	
runderen > 6 maanden	1,28 A	
schapen en geiten	1,00 A	1,00 A
varkens	1,30 A	1,30 A

De aan een fixatievoorziening verbonden automatische elektrische apparatuur levert een constante stroom.

12. De uitrusting voor elektrische bedwelming is voorzien van een systeem dat voor elk bedwelmd dier de cruciale elektrische parameters toont. Dit systeem moet voor het personeel duidelijk zichtbaar zijn en

moet een duidelijk zichtbaar en hoorbaar signaal geven indien de duur van de blootstelling zakt tot onder het vereiste niveau.

Dit geldt ook voor back-upapparatuur, maar hierbij is het aanvaardbaar als er een kastje aan de muur en er iemand toekijkt tijdens de verdoving en ze met elkaar kunnen communiceren of als er een hoorbaar signaal is.

C. Bedwelming d.m.v. gas

Noteer de concentratie.

13. Bij CO₂ - bedwelming van varkens bedraagt de concentratie CO₂ > 80 %.

80 % is de wettelijke minimumconcentratie, maar er wordt aanbevolen om een concentratie van meer dan 90% te hebben.

14. Bij CO₂-bedwelming is de bedwelgingsruimte voorzien van apparaten waarmee de concentratie koolstofdioxide kan worden gemeten op de plaats van maximale expositie aan het gas. Deze apparaten moeten een duidelijk zichtbaar en hoorbaar waarschuwingssignaal geven wanneer de concentratie koolstofdioxide onder het vereiste niveau daalt.

15. Gasconcentratie en blootstellingsduur wordt voortdurend gemeten, weergegeven en geregistreerd.

Er is een zichtbaar en hoorbaar waarschuwingssignaal wanneer de concentratie daalt onder de 80 %. De gegevens worden 1 jaar bewaard.

16. Bij gasbedwelming kunnen de dieren zelfs bij de maximaal toegestane verwerkingscapaciteit nog gaan liggen zonder dat zij over elkaar heen komen te liggen.

17. Bij het verbloeden worden systematisch de twee halsslagaders of de toevoerende bloedvaten doorgesneden.

18. Verdere uitslacting of broeiing vindt alleen plaats nadat is vastgesteld dat het dier geen tekenen van leven meer vertoont.

IV. PERSONEEL

1. Het doden van dieren en de daarmee verband houdende activiteiten worden uitgevoerd door personeel dat voldoende bekwaam en voldoende talrijk is om alle taken correct uit te voeren.

Het personeel dat de dieren leidt, kan dat zonder onnodig geweld te gebruiken. De slachters beheersen hun technieken,...

